

**Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Európsky klimatický pakt
(prieskumné stanovisko)**

(2020/C 364/10)

Spravodajca: **Dimitris DIMITRIADIS**

Pomocný spravodajca: **Peter SCHMIDT**

Konzultácia	Európska komisia, 11.3.2020
Právny základ	článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie
Prijaté v sekcii	29.6.2020
Prijaté v pléne	16.7.2020
Plenárne zasadnutie č.	553
Výsledok hlasovania (za/proti/zdržalo sa)	206/4/2

1. Závbery a odporúčania

1.1. Nachádzame sa v stave klimatickej núdze. V čase celosvetovej zdravotnej krízy a súvisiacej hospodárskej krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 sa musí opätovne potvrdiť záväzok EÚ k prechodu na udržateľné, odolné, klimaticky neutrálne hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje a zamerané na dobré životné podmienky. Teraz potrebujeme transformačné zmeny v kultúre, infraštruktúre, správaní, účasti a živobytí, ktoré budú mať vplyv na občanov, ale zároveň posilnia postavenie občanov viacerými spôsobmi.

1.2. Zmena klímy ohrozuje nás všetkých, avšak rovnako ako pandémie najškodlivejší vplyv má na najzraniteľnejších a najmarginalizovanejších ľudí. Je nevyhnutné, aby sa pri tomto prechode na nikoho nezabudlo.

1.3. EHSV zdôrazňuje, že aktívna účasť všetkých častí spoločnosti – podnikov, pracovníkov, výskumných pracovníkov, spotrebiteľov, komunít a občanov a ich organizácií – je rozhodujúca pre mobilizáciu prechodu na klimatickú neutralitu.

1.4. EHSV preto súhlasí s výzvou Európskej únii, aby sa zaviazala dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu a zodpovedajúco upravila svoj cieľ zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2030. V správe Programu OSN pre životné prostredie (UNEP) o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 (*Emissions Gap Report*) sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znižovať o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. V prepočte to znamená cieľ zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

1.5. Prechod na participatívny model sa vyžaduje na všetkých úrovniach rozsahu a pri vykonávaní klimatického paktu má Komisia významnú príležitosť a povinnosť vytvoriť inovačný prístup, ktorý bude odrážať, podporovať a inšpirovať opatrenia, ktoré v rámci občianskej spoločnosti, komunít, miest a regiónov už prebiehajú.

1.6. Participatívne modely, ktoré sú príliš úzko zamerané alebo koncipované spôsobmi obmedzujúcimi rozsah skúmaných zmien alebo ktoré inštitúcia, ktorá ich vytvorila, môže ignorovať, budú slúžiť len na rozptylenie a rozčarovanie tých, ktorých sa týkajú.

1.7. Európa musí urýchliť systémové zmeny v oblasti klímy prostredníctvom inovácie (technológie a spoločnosti), a to prepojením medzi ponukou inovácií a aktérmi na strane dopytu, vlastníkmi problémov a tými, ktorí majú veľký záujem o zmenu. Digitálna transformácia by sa mala riadiť cieľmi udržateľného rozvoja, aby sa zabránilo rizikám vrátane rizík týkajúcich sa práv pracovníkov⁽¹⁾. Uplatňovanie európskeho piliera sociálnych práv spolu s európskou zelenou dohodou poskytuje príležitosť na zabezpečenie spravodlivej transformácie zameranej na cieľ kvalitných pracovných miest pre všetkých.

1.8. Medzi celkové výzvy, ktoré subjekty občianskej spoločnosti zapojené do opatrení v oblasti zmeny klímy najčastejšie uvádzali, patrí nedostatočný prístup k financiam, nedostatok odborných znalostí, nedostatok personálu a nedostatok uznania, ako aj nedostatok konzistentnej rétoriky zo strany EÚ a národných vlád.

1.9. Dosiahnutie cieľov EÚ a medzinárodných cieľov v oblasti klímy si bude vyžadovať značné finančné zdroje. Rozpočet európskej zelenej dohody (verejné a súkromné finančné prostriedky), 750 miliárd EUR z fondu obnovy, ako aj pridelenie prostriedkov na proces európskeho semestra by sa mali zamerať na udržateľnú obnovu vrátane opatrení v oblasti klímy.

1.10. Podmienenosť financovania udržateľných postupov vo všetkých odvetviach by mala byť normou na vypracovanie plánov obnovy po pandémie COVID-19 zameraných na program OSN s názvom Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj a Parížsku dohodu. Reakciou v súvislosti s obnovou po pandémie COVID-19 by nemalo byť „odraziť sa dozadu“ tam, kde sme boli predtým, ale skôr „odraziť sa vpred“ k niečomu novému a lepšiemu.

1.11. Budovanie kapacít a technická podpora sú potrebné pre všetky zainteresované strany na zabezpečenie prechodu na odolnejšie a udržateľnejšie obchodné modely. Vytvorenie Európskeho fóra pre financovanie opatrení v oblasti klímy by stimulovalo prístup k financiam a odstránilo prekážky.

1.12. EHSV navrhuje platformu zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu, založenú na zásadách inkluzívnosti, transparentnosti a skutočnej účasti a zodpovednosti aktérov v oblasti zmeny klímy na všetkých úrovniach.

1.13. Klimatický pakt by sa mal zamerať na to, aby sa ľuďom umožnilo zmeniť systémy – prostredníctvom prieskumov, experimentov a názorných ukážok. Rozhodujúce budú viacúrovňové perspektívy, vizionárstvo, rozprávanie príbehov a spätné hodnotenie. Mala by sa podporovať a uľahčovať široká škála iniciatív v oblasti zmeny klímy.

2. Úvod

2.1. Riešenie problémov v oblasti klímy a životného prostredia sa stalo čoraz naliehavejšou úlohou a vyžaduje si drastickú revíziu súčasných neudržateľných sociálno-ekonomických prístupov. Celosvetová pandémia COVID-19 ukázala, že jednoduché úpravy nášho životného štýlu a systému nebudú stačiť. K zásadným zmenám vo výrobných metódach, ktoré mali vplyv na podniky, pracovníkov a organizáciu práce, dochádzalo už pred pandemiou, v dôsledku ktorej môže dôjsť k ich urýchleniu. Európska komisia schválila európsku zelenú dohodu ako novú stratégiu pre sociálno-ekonomické a finančné modely EÚ, ktoré sú udržateľné, čistejšie, bezpečnejšie a zdravšie.

2.2. V nadväznosti na krízu spôsobenú ochorením COVID-19 musia záväzky v oblasti klímy a udržateľnosti figurovať v popredí politiky obnovy a oživenia a príslušných rozpočtov, aby sa EÚ neuzavrela v budúcnosti s vysokým obsahom uhlíka. Pokrízové opatrenia musia byť navrhnuté tak, aby vytvárali odolnosť systému, chránili a obnovovali biodiverzitu, uprednostňovali verejné zdravie, pričom by na nikoho nezabudli a pripravili pôdu pre prosperujúce hospodárstvo. V tejto súvislosti by sa európska zelená dohoda nemala zastaviť ani oneskoriť, ale posilniť.

2.3. Úspech európskej zelenej dohody bude do veľkej miery závisieť od schopnosti EÚ spolupracovať s občanmi. V tejto súvislosti Komisia pripravuje Európsky klimatický pakt, ktorý má spojiť rôznych aktérov vrátane regiónov, miestnych samospráv, miestnych komunít, občianskej spoločnosti, škôl, podnikov a jednotlivcov.

⁽¹⁾ Sieť pre riešenia udržateľného rozvoja pod záštitou OSN (SDSN) Six Transformations to achieve the Sustainable Development Goals (Šesť zmien na dosiahnutie cieľov udržateľného rozvoja).

3. Nevyhnutnosť spolupracovať s občianskou spoločnosťou a občanmi v oblasti klímy

3.1. Nachádzame sa v stave globálnej klimatickej núdze. Reakcia vlád na klimatickú krízu doteraz nebola dostatočná a svet nie je na dobrej ceste k splneniu cieľa Parížskej dohody a cieľov udržateľného rozvoja. Štrajky mladých ľudí a iných zainteresovaných strán v rámci občianskej spoločnosti za ochranu klímy dôrazne požadujú, aby sa v oblasti klímy prijali oveľa ambicióznejšie a naliehavejšie opatrenia. Rozhodovacie orgány, ktoré podpísali Agendu 2030 a Parížsku dohodu, nesú zodpovednosť za naliehavé riešenie týchto požiadaviek, prijatie rozhodných a ambiciózných politických rozhodnutí a prechod na nový model inkluzívnych opatrení v oblasti klímy, do ktorého sa aktívne zapájajú všetky zainteresované strany.

3.2. EHSV preto súhlasí s výzvou Európskej únie, aby sa zaviazala dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu a zodpovedajúco upravila svoj cieľ zníženia emisií skleníkových plynov do roku 2030⁽²⁾. EHSV očakáva, že nový cieľ zníženia emisií na rok 2030 bude založený na rozsiahlom prieskume a riadnom posúdení vplyvu. EHSV tiež tvrdí, že existujú rozhodujúce argumenty na podporu cieľa znížiť emisie o minimálne 55 % do roku 2030, aby tak EÚ mohla reagovať na masívnu globálnu potrebu znižovania emisií. Napríklad v správe Programu OSN pre životné prostredie o medzerách v oblasti emisií z roku 2019⁽³⁾ sa naznačuje, že celkovo je potrebný dokonca ambicióznejší cieľ zníženia emisií do roku 2030, aby sa dosiahol cieľ 1,5 °C stanovený v Parížskej dohode⁽⁴⁾.

3.3. V prieskume Eurobarometra v roku sa 2019 zistilo, že 93 % občanov EÚ považuje zmenu klímy za vážny problém, 79 % ju považuje za veľmi vážny problém. Drvivá väčšina respondentov si myslí, že je dôležité, aby ich národná vláda stanovila ambiciózne ciele na zvýšenie podielu energie z obnoviteľných zdrojov (92 %) a na zlepšenie energetickej účinnosti (89 %).

3.4. Klimatický pakt musí využiť silu Európanov, aby sa dosiahla vízia európskej zelenej dohody, ktorou je prosperujúca, inkluzívna spoločnosť odolná voči zmene klímy s obehovým hospodárstvom s nulovými emisiami do roku 2050. V správe IPCC sa výslovne poukazuje na potrebu „rýchlych, ďalekosiahlych a bezprecedentných zmien vo všetkých aspektoch spoločnosti“. Prírastkové zmeny nebudú stačiť. Úzke zameranie na znižovanie emisií CO₂ je kontraproduktívne na miestnej úrovni – obmedzuje angažovanosť a myslenie a výrazne obmedzuje množstvo zmien, ktoré si predstavujeme a ktoré realizujeme. Teraz je potrebná zásadná transformácia hospodárskych, sociálnych a finančných systémov, ktorá povedie k exponenciálnej zmene miery dekarbonizácie a posilní odolnosť voči zmene klímy. Aby sa tak stalo, sú potrebné inšpiratívne, rozsiahle a rôznorodé príbehy, ktoré informujú o tom, prečo sa svet musí zmeniť.

3.5. Súčasná celosvetová kríza súvisiaca s ochorením COVID-19 preukázala, že vlády dokážu prijať rezolútne opatrenia na zmiernenie existenčnej hrozby a že ľudia sa dokážu, aspoň krátkodobo, prispôsobiť novému obmedzenému spôsobu života, ktorý tieto opatrenia nariaďujú. Dôležité je, že komunity, podniky, sociálni partneri a iné neštátne subjekty zohrávajú rozhodujúcu úlohu pri reakcii na pandémie, pričom často identifikujú potreby, navrhujú a vykonávajú intervencie vhodné pre daný kontext rýchlejšie, účinnejšie a tvorivejšie, než to funguje v smere zhora nadol.

3.6. Pri prechode na ďalšiu fázu reakcie na ochorenie COVID-19 existuje obrovská príležitosť a veľké riziko. Hospodárske opatrenia a fiškálne balíky, ktoré sú určené na udržanie a obnovenie európskeho hospodárstva, musia zahŕňať taxonómiu EÚ pre udržateľné investície a priame financovanie pre tých, ktorí sú udržateľní alebo majú potenciál stať sa udržateľnými, a zaviazu sa – podliehajúc monitorovaniu – identifikovať a bezodkladne vykonať potrebné zmeny.

(2) Spravodajkyňa Európskeho parlamentu pre európsky klimatický predpis [COM(2020) 0080] Jytte Guteland navrhuje, „aby sa cieľ Únie v oblasti klímy na rok 2030 zvýšil tak, aby sa emisie v porovnaní s úrovňami z roku 1990 znížili o 65 %. Komisia by preto mala do 30. júna 2021 posúdiť, ako by sa mali zodpovedajúcim spôsobom zmeniť právne predpisy Únie vykonávajúce uvedený vyšší cieľ“.

(3) Emissions Gap Report 2019.

(4) V správe Programu OSN pre životné prostredie o medzerách v oblasti emisií z roku 2019 sa naznačuje, že globálne emisie sa musia odteraz znižovať o 7,6 % ročne, aby sa obmedzilo globálne otepľovanie na 1,5 °C. V prepočte to znamená cieľ zníženia emisií najmenej o 68 % do roku 2030.

3.7. Tragické prerušenie spôsobené ochorením COVID-19, ktoré viedlo k pozastaveniu fiškálnych pravidiel, ukázalo, že keď sú ohrozené životy ľudí, naše ekonomiky a zachovanie života na Zemi, ako ho poznáme, je možná iná vízia. Vízia sociálneho pokroku, ktorá sa spolieha iba na snahu o rast hrubého domáceho produktu (HDP), ignoruje základné prvky blahobytu jednotlivca a spoločnosti a náležite nezohľadňuje environmentálne a sociálne aspekty. Preto je potrebné prejsť z hospodárstva založeného na HDP na hospodárstvo zamerané na dobré životné podmienky⁽⁵⁾,⁽⁶⁾.

3.8. Jedným zo spôsobov, ako zvýšiť ambície v oblasti klímy, je vytvoriť priaznivé prostredie pre ďalšiu činnosť neštátnych subjektov vrátane rôznych druhov podnikov, ako sú aj malé a stredné podniky a mikropodniky, investorov, sociálnych partnerov, družstiev, miest a regiónov, odborov, miestnych spoločenstiev a občianskych skupín, poľnohospodárov, škôl, náboženských organizácií, mládežníckych skupín a iných mimovládnych organizácií.

3.9. Priaznivé prostredie si vyžaduje zásadný posun od konzultácií a zapojenia zhora nadol k spoločnému navrhovaniu, spoločnému vytváraniu a posilneniu postavenia. Štandardné konzultačné modely zriedkavo presahujú veľmi úzke, dobre zabezpečené zložky spoločnosti. Jednotlivcom, organizáciám a podnikom, ktoré majú najväčší úžitok z transformačných zmien a prispievajú k nim, je potrebné ponúknuť skutočné príležitosti na účasť na rozhodovacom procese, ak majú tomuto procesu venovať čas a energiu.

3.10. V roku 2018 EHSV vyzval, aby sa zaviedol „európsky dialóg o neštátnych opatreniach v oblasti klímy“⁽⁷⁾. Účelom dialógu by malo byť nielen vyvíjať a prezentovať opatrenia, ale aj reagovať na potreby neštátnych subjektov podnecovaním nových partnerstiev medzi nimi a rôznymi úrovňami správy, uľahčovaním partnerského učenia, odbornej prípravy a výmeny poradenstva, ako aj uľahčovaním prístupu k financovaniu.

3.11. EHSV navrhol⁽⁸⁾, aby sa ako povinný prípravný prvok pri všetkých dôležitých politických rozhodnutiach a všetkých relevantných iniciatívach na všetkých úrovniach zaviedol stály dialóg s občanmi.

3.12. Komisia sa doposiaľ týmito odporúčaniami neriadi⁽⁹⁾. Klimatický pakt poskytuje inštitúciám príležitosť úzko spolupracovať na vytvorení rámca umožňujúceho zapojenie občianskej spoločnosti a občanov, ktorý bude vychádzať z existujúcich konzultačných procesov, ale zároveň ich bude presahovať.

4. Poučenie z existujúcich postupov týkajúcich sa zapojenia občianskej spoločnosti a občanov

4.1. Existujúce príklady celoštátnych, regionálnych a obecných zhromaždení občanov, dialógov s občanmi a podobných procesov poradného zapojenia⁽¹⁰⁾ svedčia o schopnosti a túžbe občanov prevziať zodpovednosť za riešenie krízy v oblasti klímy. Často sa stáva, že širšie participatívne prístupy, ak sú dôkladne formulované, prinášajú významné prínosy z hľadiska udržateľnosti bez toho, aby boli výslovne zamerané na klimatickú krízu. Svedčia nielen o silnej potrebe participatívnej demokracie a záujme o ňu, ale aj o schopnosti vlád vytvárať takéto priestory a politicky nadväzovať na ich návrhy.

4.1.1 V roku 2019 sa začalo 150 náhodne vybraných francúzskych občanov zaoberať otázkou „Ako môžeme v duchu sociálnej spravodlivosti do roku 2030 znížiť emisie skleníkových plynov najmenej o 40 %?“. Zasadnutia tohto občianskeho dohovoru sa konajú v rámci Hospodárskej a sociálnej rady Francúzska. Vláda plánuje návrhy verejne prerokovať a zverejniť predbežný harmonogram ich realizácie⁽¹¹⁾.

4.1.2 Zhromaždenie írskych občanov zriadené v roku 2016 tvorilo 100 občanov, ktorí boli náhodne vybraní ako zástupcovia írskych voličov. Ich úlohou bolo rokovať o rôznych témach, počnúc ústavným zákazom umelého prerušenia tehotenstva až po to, aby sa Írsko stalo lídrom v riešení zmeny klímy. Vytvoril sa parlamentný výbor, aby presadzoval odporúčania zhromaždenia týkajúce sa zmeny klímy, ktoré do značnej miery formovali írsky prelomový akčný plán v oblasti zmeny klímy uverejnený v júni 2019.

⁽⁵⁾ Stanovisko EHSV – Udržateľné hospodárstvo, ktoré potrebujeme (Ú. v. EÚ C 106, 31.3.2020, s. 1).

⁽⁶⁾ Ekonomia blahobytu – odbor hospodárstva, ktorý sa snaží hodnotiť ekonomické politiky z hľadiska ich vplyvu na dobré životné podmienky. V 20. storočí sa stalo jasne vymedzeným odborom hospodárskej teórie.

⁽⁷⁾ Stanovisko EHSV na tému Podpora opatrení v oblasti klímy neštátnymi subjektmi (Ú. v. EÚ C 227, 28.6.2018, s. 35).

⁽⁸⁾ Stanovisko EHSV na tému Stratégia EÚ v oblasti dlhodobého znižovania emisií skleníkových plynov (Ú. v. EÚ C 282, 20.8.2019, s. 51).

⁽⁹⁾ Boli predložené už v stanovisku EHSV na tému Vytvorenie koalície občianskej spoločnosti a orgánov na nižšej ako celoštátnej úrovni na plnenie záväzkov stanovených v parížskej dohode (Ú. v. EÚ C 389, 21.10.2016, s. 20).

⁽¹⁰⁾ <https://www.thersa.org/discover/publications-and-articles/rsa-blogs/2018/07/our-call-for-action-on-deliberative-democracy>.

⁽¹¹⁾ <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>.

4.1.3 V dvoch veľkých španielskych mestách sa zaviedli dialógy s občanmi a miestne fóra na podporu širšej účasti občanov a organizácií občianskej spoločnosti na rozhodovaní o častiach miestneho rozpočtu a brainstormingu o budúcnosti mesta.

4.1.4 Rada mládeže pre klímu na ministerstve energetiky, zásobovania a klímy v Dánsku sa zameriava na to, aby do politiky v oblasti klímy priniesla nové myslenie a poskytla ministrovi informácie o budúcich riešeniach v oblasti klímy.

4.1.5 Mesto Gdańsk v Poľsku usporiadalo tri zhromaždenia občanov zamerané na prispôsobenie sa extrémnym poveternostným javom, zníženie znečistenia ovzdušia a zlepšenie občianskej angažovanosti.

4.1.6 Vo Fínsku sa v prvej skupine občanov pre udržateľný rozvoj zišlo približne 500 Fínov, aby zhodnotili stav udržateľného rozvoja. Výsledky sa použijú na podporu práce fínskej vlády a parlamentu v oblasti udržateľného rozvoja.

4.1.7 V Taliansku po konferencii COP25 zástupcovia občianskej spoločnosti predložili legislatívny návrh na vytvorenie zhromaždenia občanov podľa vzoru francúzskeho zhromaždenia. Podobný proces sa začal v Spojenom kráľovstve pod názvom „*Climate Assembly UK: the path to net zero*“ (Klimatické zhromaždenie Spojeného kráľovstva: cesta k úplnej nule).

4.1.8 V Bologni v Taliansku mesto vytvorilo „Úrad pre predstavy občanov“ ako súčasť svojej širšej práce zameranej na opätovné zapojenie občanov. Vytvorilo šesť „laboratórií“, ktoré organizujú pravidelné vizionárske podujatia s využitím Open Space a ďalších nástrojov. Keď sa objavia silné nápady na projekty, mesto uzavrie s komunitou „pakt“, aby sa mohli stať skutočnosťou. Za posledných päť rokov bolo dohodnutých viac ako 500 paktov, od nových lavičiek na uliciach až po oveľa väčšie a ambicióznejšie projekty. Ide tiež o kanál, prostredníctvom ktorého sa organizuje participatívne plánovanie rozpočtu.

4.2. Mnoho ďalších iniciatív vedených komunitou mobilizuje miestne opatrenia s cieľom vytvoriť udržateľnejšiu budúcnosť, pričom sa dosahujú pozoruhodné a inšpiratívne úspechy. Okrem iných ide o: „Udržateľné susedstvá“ v Bruseli, Scottish Communities Climate Action Network (sieť škótskych komunít zameraná na zmenu klímy na miestnej úrovni), ktorú tvorí približne 120 komunitných skupín, Coopérnico – družstvo pre obnoviteľné zdroje energie (RESCoop) v Portugalsku, hnutie Transition, ktoré sa aktívne zapája do úsilia o zvyšovanie odolnosti vo viac ako 50 krajinách, inšpiruje ľudí, aby zmenili spôsoby myslenia, konania a fungovania vo svete. Akčný program „Komunity pre budúcnosť“, ktorý sa začne tento rok v lete, môže pomôcť zabezpečiť inštitucionálny rámec pre účasť verejnosti.

4.3. Na európskej úrovni je potrebné štruktúrované zapojenie občianskej spoločnosti, ktorej by sa mal poskytnúť jasný mandát na rozvoj, vykonávanie a monitorovanie politik a stratégií zameraných na dosiahnutie neutrality klímy.

4.3.1 Platforma viacerých zainteresovaných strán pre ciele udržateľného rozvoja zohrávala dôležitú úlohu, ale ponechala aj priestor na zlepšenie, pokiaľ ide o financovanie, frekvenciu zasadnutí, zodpovednosť za stanovenie programu, príležitosti na rozšírenú diskusiu a zapojenie a podporu pravidelnejších, transparentnejších a prístupnejších verejných konzultácií.

4.3.2 Európska platforma pre obehové hospodárstvo, ktorú spoločne prevádzkujú EHSV a Komisia, poskytuje širokej skupine zainteresovaných strán priestor na výmenu osvedčených postupov a nápadov a vytváranie cenných sietí. Prenechanie zodpovednosti za platformu zainteresovaným stranám predstavuje hlavný rozdiel v porovnaní s platformou viacerých zainteresovaných strán pre ciele udržateľného rozvoja a je osvedčeným postupom, ktorým sa treba riadiť.

4.4. Ciele Parížskej dohody sa nedosiahnu bez silného zapojenia sociálnych partnerov na všetkých úrovniach a najmä v priemyselných odvetviach a sektoroch, ktoré sú výrazne zasiahnuté dekarbonizáciou a digitalizáciou. Uplatňovanie európskeho piliera sociálnych práv spolu s európskou zelenou dohodou poskytuje príležitosť na zabezpečenie spravodlivej transformácie zameranej na cieľ kvalitných pracovných miest pre všetkých. Sociálny dialóg vedený odborovými zväzmi a zamestnávateľmi je jedným z najlepších spôsobov na zvyšovanie povedomia o klimatickej kríze. Majú kľúčovú úlohu, ak chceme dosiahnuť sociálne spravodlivú transformáciu výroby a obchodu, ktorú prináša európska zelená dohoda. Tieto scenáre siahajú od summitov sociálneho dialógu na európskej úrovni cez cezhraničný dialóg, ktorý je nevyhnutný na zviditeľnenie európskej sociálnej integrácie, až po kolektívne dohody odvetví a spoločností. Zapojenie pracovníkov je neoddeliteľnou súčasťou demokracie na pracovisku a poskytuje pracujúcim ľuďom príležitosť zohrávať aktívnu úlohu pri rozhodovaní na pracovisku, čo môže pozitívne prispieť k opatreniam v oblasti klímy.

4.5. Znalostné a inovačné spoločenstvo pre oblasť klímy Európskeho inovačného a technologického inštitútu sa zameriava na navrhovanie, vykonávanie a spájanie podnikateľských experimentov a účinky projektov Deep Demonstrations na nástroje systémovej zmeny. Toto spoločenstvo pozostáva z experimentov zameraných na zavedenie nových spôsobov myslenia, využitie exponenciálnych účinkov nových technológií, sietí a komunitných síl a úsilie učiť sa rýchlejšie, než je tempo zmien ⁽¹²⁾.

5. Poučenie z reakcií obchodu

5.1. Inovácia znamená pridanie ďalších krokov pri vývoji nových služieb a produktov na trhu alebo na verejnosti, ktoré naplňujú neriešené potreby alebo riešia problémy, ktoré sa v minulosti nevyskytli. Technologická inovácia sa zameriava na technologické aspekty produktu alebo služby. Sociálna inovácia sa vzťahuje na nové sociálne postupy, ktorých cieľom je lepšie uspokojovať sociálne potreby než existujúce riešenia, ktoré vyplývajú napríklad z pracovných podmienok, vzdelávania, rozvoja komunit alebo zdravia. Digitálna technológia zohráva dôležitú úlohu v sociálnej inovácii prostredníctvom využívania IKT, ako sú online siete a ďalšie digitálne nástroje.

5.2. Proces systematickej inovácie by sa mal za prijateľnú cenu sprístupniť pre všetky zainteresované strany, ktoré sa musia zapojiť do spoločného navrhovania riešení, ktoré povedú k potrebnému prechodu na udržateľnosť. Finančná životaschopnosť je nevyhnutným predpokladom sociálnej súdržnosti a uplatňovania zásady „na nikoho nezabudnúť“ v procese vykonávania európskej zelenej dohody. Z tohto dôvodu by sa aspekty systematickej zmeny, ktoré majú charakteristiky verejného blaha, mali financovať alebo dotovať z verejných zdrojov, čo umožní ďalšie využívanie súkromných zdrojov na investície v oblasti zmeny klímy.

5.3. Komunity, ktoré uspejú pri zavádzaní systémových inovácií, sú tie, ktoré vynikajú pri pochopení problému, zhromažďovaní riešení, určovaní riešení podľa konkrétnych potrieb a zdrojov na rôznych miestach a v rôznych kontextoch. Potrebujeme, aby si európske komunity lepšie osvojili tieto zručnosti, a zároveň vytvorili príslušné podporné prostredie pre väčšie zapojenie neštátnych subjektov.

5.4. Naliehavo potrebujeme inovačné mechanizmy financovania, ktoré budú uznávať potenciál a výzvy systémových inovácií vedených komunitami a reagovať na ne, čo si vyžaduje pružnú, zásadnú podporu, aby bolo možné vytvoriť a udržať tieto mechanizmy, a rizikový počiatočný kapitál pre väčšie projekty, ako aj odborné vedenie a podporu. Klimatický pakt by mohol vytvoriť veľmi cennú možnosť pre sociálnych inovátorov ako poskytovať spätnú väzbu o politických a hospodárskych prekážkach, ktoré ich blokujú a znevýhodňujú a často spôsobujú, že veľmi potrebné transformačné projekty nie sú životaschopné.

5.5. Reakcie podnikov sú veľmi dôležité, o čom svedčia tieto príklady:

- nadnárodné spoločnosti vyrábajúce jednorazové odevy, ktoré propagujú predaj použitého tovaru ako recyklačnú stratégiu,
- poskytovanie poradenstva veľkým producentom ropy a poisťovacím spoločnostiam, ktoré budú musieť preorientovať svoje podnikanie.

5.6. Medzi príklady významných reakcií finančného sektora patria:

- rozhodnutie investičných fondov neinvestovať do projektov, ktoré sa nezohľadňujú faktor klímy,
- sieť pre ekologizáciu finančného systému, ktorú založilo osem centrálnych bánk a orgánov dohľadu pre ekologické financovanie.

⁽¹²⁾ „Projekty Deep Demonstrations“ ZIS pre oblasť klímy EIT predstavujú potenciálny ekonomický „náskok v raste“, ktorý najambicióznym európskym „vlastníkom výziev“ pomôže pochopiť ich „problémový priestor“ a „navrhovateľom“ pomôže zmapovať systém a vytvoriť portfólio intervenčných pozícií.

6. Výmena informácií a verejné chápanie opatrení v oblasti klímy

6.1. Potrebné sú priame dialógy s občanmi s cieľom zvýšiť informovanosť o význame prechodu na udržateľnejšie spoločnosti a zdravšie miestne spoločenstvá. Takéto dialógy majú najväčšiu pridanú hodnotu, ak sú organizované na miestnej, regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni. Napriek tomu by usmernenia, koordinácia a podpora zo strany EÚ mali zásadný význam.

6.2. Malo by byť v prvom rade úlohou jednotlivých krajín vypracovať systém environmentálnej regulácie na základe ich miestneho prostredia a potrieb, pričom by bol prispôsobený udržateľnému rozvoju danej krajiny. Jeho dôležitým prvkom by bolo uznanie práv prírody⁽¹³⁾.

6.3. Akýkoľvek zásah na úrovni EÚ by mal byť navrhnutý spoločne s používateľmi, čerpať skúsenosti z participatívneho prístupu, ktorý sa vyžaduje na iných úrovniach rozsahu, modelovať ho a inšpirovať sa ním. Je potrebné vnášať odborné znalosti a zdroje na podporu navrhovania a uľahčovania inovačných priestorov spolupráce, presvedčivej osvedy a využívania inovačných technológií. Základom úspechu klimatického paktu bude schopnosť zapojených komunít stať sa čo najlepšimi šíriteľmi osvedy, uskutočňovať transformovanú budúcnosť, o ktorú sa zasadujú, skúmať existujúce potreby a túžby a zosúladiť sa s nimi a umožniť ľuďom konať.

6.4. Sieťové prostredie, ktoré má za následok podnecovanie a podporu opatrení v oblasti zmeny klímy si vyžaduje online platformu na výmenu postupov a skúseností získaných z projektov a prístupov. Takáto participatívna platforma by mohla uľahčiť vzájomné učenie sa a výmenu rád medzi aktérmi tým, že im pomôže prekonať regulačné prekážky. Mohla by stimulovať vzdelávanie a inovácie poskytovaním online kurzov, webových seminárov a workshopov.

6.5. Uznanie a vierohodná komunikácia existujúcich opatrení môžu byť silným podnetom na uskutočnenie opatrení v oblasti klímy. Financovanie a ďalšie zdroje, odborná podpora a právomoc pomáhať formovať rozhodnutia, ktoré vplyvajú na ich prácu, umožnia širšie uplatňovanie overených prístupov.

6.6. Vyslanci pre opatrenia v oblasti klímy by mohli byť poverení úlohou uľahčovať spoluprácu medzi viacerými aktérmi, stanoviť strategické/tematické priority, organizovať podujatia a stimulovať nové opatrenia v oblasti klímy.

6.7. Títo vyslanci klimatického paktu by mohli slúžiť ako kontaktné miesta pre rôzne odvetvia hospodárstva. Mali by sa vymenovať aj osobitní vyslanci pre mládež, miestne spoločenstvá, mestá a regióny. Vyslanci na úrovni EÚ by mali inú úlohu ako vyslanci na národnej/regiónálnej/miestnej úrovni. Treba zabezpečiť koordináciu medzi rozličnými úrovňami.

6.8. Vymenovanie členov EHSV a VR za vyslancov na úrovni EÚ pre volebné obvody, ktoré zastupujú, by sa zakladalo na ich rozsiahlych kontaktoch s občianskou spoločnosťou a miestnymi a regionálnymi samosprávami a posilnilo by spoluprácu medzi poradnými orgánmi a Komisiou.

6.9. Napríklad odbory a obchodné organizácie vnímajú situáciu priamo v praxi a demokraticky zastupujú pracovníkov v rôznych odvetviach. Majú kľúčový význam pri formovaní rôznych opatrení tak, aby vyhovovali potrebám pracovníkov a podnikov, a pri určovaní výziev. Vyslanci v oblasti klímy na rôznych úrovniach odborového a podnikateľského prostredia by mohli stavať na silných stránkach sociálneho dialógu, účinne podporovať výmenu informácií a stimulovať opatrenia v oblasti klímy. Táto práca si vyžaduje inštitucionálne prostredie priaznivé pre pracovné práva.

6.10. Digitálna transformácia mení organizáciu a spôsob výroby spoločností a mnoho malých a stredných podnikov zápasí s veľmi vážnymi nedostatkami v digitalizácii. Obavy mnohých pracovníkov sa týkajú vplyvu digitalizácie na ich pracovné miesta, ktorá by mohla viesť k zvyšovaniu nezamestnanosti a nerovnosti.

⁽¹³⁾ Stanovisko EHSV na tému Diskusný dokument Smerom k udržateľnej Európe do roku 2030; stanovisko EHSV na tému Klimatická spravodlivosť (Ú. v. C 81, 2.3.2018, s. 22).

6.11. S cieľom „podporiť financovanie a ekologické investície a zabezpečiť spravodlivý prechod“ v európskej zelenej dohode Komisia vypracovala taxonómiu s cieľom stimulovať investície v 8 veľkých hospodárskych skupinách a 70 odvetviach činnosti, ktoré radikálne zmenia ich výrobu a množstvo a kvalitu ich pracovných miest. V tomto dokumente, ktorý je základom investičného plánu pre európsku zelenú dohodu, existuje iba jeden odkaz na pracovné práva základných noriem MOP.

7. Vytvorenie reálneho a virtuálneho priestoru na výmenu informácií o klíme

7.1. Klimatický pakt by sa mal zamerať na to, aby sa ľuďom umožnilo zmeniť systémy – prostredníctvom prieskumov, experimentov a názorných ukážok. Potrebné sú vzdelávacie a školiace programy pokrývajúce celé spektrum občianskej spoločnosti a ďalších neštátnych subjektov. Zásadný význam má rozširovanie poznatkov a zlepšovanie chápania klimatických výziev prehlbovaním a rozširovaním, ako aj zlepšovaním kvality diskusií a rozhovorov o tomto probléme medzi zainteresovanými stranami.

7.2. Budú potrebné nástroje pripravené na vykonávanie, aby sa mohli štruktúrovať a riadiť výzvy a využiť príležitosti na inovácie a zmeny v oblasti udržateľnosti. V rámci programu EK Horizont 2020 sa vytvorili a viedli mnohé z týchto nástrojov. V multidisciplinárnom prostredí by sa mal dodržiavať prístup „učenie sa praxou prostredníctvom uplatňovania nástrojov na prípady používateľov“.

7.3. Pri mobilizácii klimatického paktu bude mať rozhodujúci význam riadenie zainteresovaných strán, viacúrovňová perspektíva, vízia a spätná analýza a špecifické riadenie. Účelom tejto štruktúry je uľahčiť proces riešenia problémov, tým že sa stanoví cesta pre inováciu systému v oblasti zmeny klímy a vykonávanie európskej zelenej dohody.

7.4. Úspech klimatického paktu bude čiastočne závisieť od schopnosti podnikateľov a podnikov prilákať grantové financovanie z verejných, dobročinných a súkromných zdrojov. Takéto financovanie by sa malo snažiť riešiť zlyhania trhu, ktoré spôsobili zmenu klímy, mať chuť na prevratné zmeny a môže dosiahnuť značný rozsah. Mnohostranný rámec financovania EÚ, európske a medzinárodné verejné a súkromné fondy zamerané na úlohy so záujmom podnikateľských systémových zmien v oblastiach zmierňovania zmeny klímy a adaptácie na túto zmenu možno využiť na mobilizáciu množstva inovatívnych opatrení v oblasti zmeny klímy. Celkovým cieľom by malo byť vytváranie zdrojov, skúseností a spôsobilostí, pokiaľ ide o zmysluplné výsledky v oblasti znižovania emisií a zvyšovania odolnosti voči zmene klímy, ktoré možno znásobiť, aby urýchlili zmeny a priniesli nádej. Klimatický pakt by mal privítať zapojenie vnútroštátneho a medzinárodného finančného sektora vrátane príslušných multilaterálnych a súkromných fondov. Okrem toho by mal daňový systém odrážať zásadu maximalizácie a udržania hospodárstva zameraného na dobré životné podmienky.

7.5. Malo by sa zväziť aj začlenenie fyzických a virtuálnych priestorov na výmenu informácií o klíme do existujúcich združení občianskej spoločnosti, ktoré by komunikovali prostredníctvom platformy zainteresovaných strán klimatického paktu.

7.5.1 V oblasti práce by bolo vhodné vytvoriť s materiálnou podporou Komisie monitorovacie strediská pre prognózu, analýzu a interpretáciu pracovných, organizačných a technologických zmien, ktoré budú zahŕňať osem skupín taxonómie a budú do nich zapojené odbory, zamestnávateľia a správne orgány na európskej úrovni a na úrovni členských štátov.

8. Budovanie kapacít na podporu miestnych iniciatív

8.1. Mal by sa jasne vymedziť všeobecný rámec, aby sa predišlo nezrovnalostiam s európskou zelenou dohodou.

8.2. Medzi celkové výzvy, ktoré subjekty občianskej spoločnosti zapojené do opatrení v oblasti zmeny klímy najčastejšie uvádzali, patrí nedostatočný prístup k financiam, nedostatok odborných znalostí, nedostatok personálu a nedostatok uznania⁽¹⁴⁾, ako aj nedostatok konzistentnej rétoriky zo strany EÚ a národných vlád.

⁽¹⁴⁾ Štúdia EHSV.

8.3. Viaceré zainteresované strany poukazujú na zložité regulačné a administratívne prostredie ako na prekážky opatrení v oblasti klímy. Organizácie občianskej spoločnosti a organizácie vedené komunitou by mohli ťažiť z úsilia o budovanie kapacít, ktoré im pomôžu orientovať sa v regulačnom a administratívnom prostredí.

8.4. Poskytovanie materiálnej (technickej pomoci, budovania kapacít, financovania atď.) a nemateriálnej podpory (uznanie, väčšie zviditeľnenie atď.), ako aj podpora vytvárania sietí a prepojení na konkrétne oblasti politiky a procesy by mali byť základnými prvkami *platformy zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu*, ktorej cieľom je stimulovať opatrenia v oblasti klímy v teréne.

8.5. Neštátne subjekty by mohli mať rozličné problémy pri prístupe k financovaniu svojich iniciatív v oblasti klímy vrátane: prohibívnych požiadaviek na veľkosť projektu, neochoty súkromných investorov financovať projekty, zložitých procesov a požiadaviek na žiadosti o finančné prostriedky a prístup k nim⁽¹⁵⁾. Medzi ďalšie prekážky patrí nedostatočná informovanosť o možnostiach financovania opatrení v oblasti klímy, nedostatočné administratívne kapacity a technické znalosti pri zabezpečovaní financovania, rozpočtové a regulačné obmedzenia, zabezpečenie financovateľnosti prípadných investícií, politické obmedzenia a ťažkosti so splnením príliš normatívnych kritérií oprávnenosti pre fondy EÚ a medzinárodné fondy⁽¹⁶⁾.

8.6. EHSV navrhol zriadiť fórum pre financovanie opatrení v oblasti klímy, ktoré by spájalo kľúčové zainteresované strany s cieľom riešiť hlavné problémy, identifikovať prekážky, navrhovať riešenia a identifikovať najúčinnější mechanizmy na lepšie rozdelenie finančných prostriedkov v súlade so zásadou subsidiarity. Vypracúva sa štúdia⁽¹⁷⁾ s cieľom navrhnúť akčný plán a v konečnom dôsledku zlepšiť prístup neštátnych subjektov v oblasti klímy k finančným prostriedkom.

9. Na ceste k platforme zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu

9.1. Vzhľadom na pozitívne skúsenosti s Európskou platformou pre obehové hospodárstvo EHSV navrhuje zriadiť podobnú platformu zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu.

9.2. Hlavnými zásadami platformy by mali byť začlenenie, transparentnosť a skutočná účasť a zodpovednosť miestnych aktérov v oblasti klímy.

9.3. EHSV vyzval, aby bol prechod na udržateľné, uhlíkovo neutrálne hospodárstvo efektívne využívajúce zdroje spravodlivý a aby sa nezabudlo na žiadnu domácnosť, komunitu, región, odvetvie a menšinu⁽¹⁸⁾. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mala zahŕňať stredisko pre monitorovanie prechodu na klimatickú neutralitu s cieľom monitorovať vykonávanie politiky EÚ v oblasti klímy na národnej a regionálnej úrovni a zhromažďovať údaje na podporu tvorby politiky na všetkých úrovniach.

9.4. EHSV podporuje organizovanie zhromaždení občanov v členských štátoch s cieľom informovať, inšpirovať a podporovať pochopenie a poskytovať rady všetkým úrovniam riadenia opatrení v oblasti klímy. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mohla propagovať existujúce úspešné skúsenosti a šíriť usmernenia a najlepšie postupy pre krajiny, regióny a mestá, ktoré majú záujem organizovať podobné zhromaždenia.

9.5. Úlohou platformy zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by mohlo byť usporiadať zhromaždenie občanov na úrovni EÚ, ktoré by spoločne organizovali EHSV, VR a EP s podporou Komisie.

9.6. Základným prvkom platformy by bolo budovanie kapacít a finančného centra, poskytovanie usmernení, informácií a vzdelávania v súvislosti s opatreniami a stratégiami v oblasti klímy, ako aj uľahčovanie prístupu k financovaniu pre malé projekty. Centrá EÚ, ako aj národné centrá by sa mohli zriadiť v spolupráci s miestnymi a regionálnymi samosprávami.

⁽¹⁵⁾ Stanovisko EHSV na tému Zjednodušenie prístupu k financovaniu klímy pre neštátne subjekty (Ú. v. EÚ C 110, 22.3.2019, s. 14).

⁽¹⁶⁾ L. Rossi, M. Gancheva a S. O'Brien, 2017.

⁽¹⁷⁾ *Climate Finance Forum – modalities and first tasks* (Fórum pre financovanie opatrení v oblasti klímy – spôsoby a prvé úlohy), štúdia spoločnosti Milieu Consulting SPRL pre EHSV.

⁽¹⁸⁾ Stanovisko EHSV na tému Vykonávanie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj – na nikoho nezabudnúť (Ú. v. EÚ C 47, 11.2.2020, s. 30).

9.7. Online platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by slúžila na vytvorenie priestoru na výmenu informácií a poznatkov, uľahčovanie vytvárania sietí a budovanie záväzkov.

9.8. Platforma zainteresovaných strán európskeho klimatického paktu by si vyžadovala vytvorenie koordinačnej skupiny zloženej zo zástupcov rôznych aktérov. Výber členov koordinačnej skupiny si bude vyžadovať transparentné a jasné kritériá, aby sa zabezpečila inkluzívnosť a reprezentatívnosť a zároveň zachovalo efektívne riadenie tejto štruktúry. Mali by byť zastúpené tieto zainteresované strany: inštitúcie EÚ, občianska spoločnosť vrátane podnikateľov, odborové zväzy, miestne a regionálne samosprávy, vedecká obec, finančná komunita a mládež. Zainteresovaným stranám z inštitúcií a odvetví s obmedzenými zdrojmi by sa mali poskytnúť dostatočné zdroje na účasť a mali by mať rozhodovaciu úlohu.

V Bruseli 16. júla 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER
